

*Дубравка Стајић**
Институт за политичке студије, Београд

ЗНАЧАЈ РАТИФИКАЦИЈЕ РЕВИДИРАНЕ ЕВРОПСКЕ СОЦИЈАЛНЕ ПОВЕЉЕ ЗА СРБИЈУ

Сажетак

Аутор коментарише тридесетједан члан Ревидиране европске социјалне повеље, коју је Република Србија потврдила јуна 2009. Године. Коментар садржи уже и шире правно тумачење, економски амбијент у коме социјална права треба да се остварују, као и историјат развоја социјалних права у току развоја Уније. Ова права представљају највиши степен правне цивилизације и правне свести у развоју Европске Уније. Истовремено, она немају заштиту међународног суда. Такође, њихова имплементација зависи од економске снаге привреде једне земље – чланице Европске Уније, или кандидата за члана. Светска економска криза отежава могућност примене социјалних права, или доводи до њиховог битног сужавања.

Кључне речи: Социјална повеља, Европска унија, социјална права, забрана дискриминације, послодавци и запослени, право на рад.

Први основни текст Европске социјалне повеље настао је 1961. године. Тадашња Европска економска заједница достигла је такав ступањ индустријског и друштвеног развоја, да тумачећи настанак овог документа *de lege lata*, Социјална повеља представља израз високоразвијене друштвене и правне свести једне високе технолошке цивилизације. Земље које чине језгро данашње Европ-

* Виши научни сарадник, Институт за политичке студије Београд.

** Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179009 Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

ске Уније оствариле су такав степен друштвеног богатства, какав није постојао ни у једној ранијој фази развоја капитализма. Зато социјална права треба валоризовати у историјском контексту развоја, који је дуг више од шест деценија. Развој законодавства и институционалног система диктиран је превасходно могућностима економски и технолошки најмоћнијих чланица Европске Уније. У области социјалних права, суштина кандидатуре мање развијених земаља састоји се у томе што је ратификација Социјалне повеље само преузимање обавеза од стране државе, док се питања имплементације појединих права у пракси тек остварују.

Разлике у развоју појединих земаља – чланица Уније су више-струко условљене, у неким случајевима их није лако утврдити, а кључни проблем је како да сиромашније чланице достигну оптимални економски развој, који омогућава пуну имплементацију социјалних права. Узроци недовољног развоја (*underdeveloped countries*) су бројни: почев од историјски наслеђених заостајања у претходним фазама развоја капитализма, преко увозно зависног типа привреде, до радног менталитета и радне етике становништва, као што и ратови и унутрашњи социјални сукоби доприносе уназађивању привредног потенцијала поједине земље.

Земље Европске економске заједнице у периоду после Другог светског рата развијале су се у миру, без великих економских криза и потреса, постепено изграђујући институционални систем Заједнице. Њихове основне економске карактеристике и развојни потенцијали могу се сажети као следећи:

- Високоразвијене индустријске државе са снажним сектором трговине и услуга;
- Друштва са динамичним развојем високих технологија;
- Релативно младо становништво, висок проценат запослености и повољан однос запослених према пензионерима и издржаваним лицима;
- Благи али стални раст улагања од стране запослених у пензијске фондове и фондове здравственог осигурања;
- Општи развојни друштвени оптимизам, са дефинисаним позитивноправним решењима и развијеним институтима социјалне државе и примењеном визијом о социјалној сигурности свих чланица друштва;

- Значајна посредничка улога државе у колективном прегова-
рању послодаваца и синдиката.

Сви ови елементи били су део економског и политичког ам-
бијента у коме је постојала политичка воља да Заједница оде даље
од либералног модела капитализма, и да обезбеди одређена права
губитницима у тржишној утакмици, односно лицима која не могу
да сама зарађују и старају се о себи. Далеко порекло овог приступа
је хришћански морал, који заступа идеју моралне правде, као што
је истакао професор Бранко Лубарда у свом коментару садржине,
значаја и примене РЕСП.

Република Србија је потврдила ратификацију Ревидиране
европске социјалне повеље (Службени гласник РС, Међународни
уговори, 42/2009).¹⁾ Државна заједница Србије и Црне Горе при-
мљена је у чланство Савета Европе 2003. године, као 45. чланица.
Црна Гора је стекла статус независне државе 2007. године, а Ср-
бија као правни сукцесор државне заједнице РЕСП јуна 2009. го-
дине. Овом ратификацијом преузет је велики број одредби РЕСП,
што Србију сврстава међу државе чланице Савета Европе које су
презеле максимално велики број чланова Повеље које су прихва-
ћене инструментом о ратификацији. Међутим, социјална права не
уживају међународну судску заштиту као што је случај са правима
из Европске конвенције о правима човека, за чију заштиту је пред-
виђена надлежност Европског суда за људска права у Стразбуру.
Социјална права заштићена су националним законодавством. Иде-
ја о оснивању Европског суда за социјална права остаје у сфери
теорије и идеје, и засад је предмет расправа у академској заједници
а без могућности практичне примене. Свакако да економска криза
која погађа послодавце и запослене не погодује ширем прихватању
ове идеје, већ је значајно утицала на одлагање примене ове идеје
у пракси за будућност и период после завршетка рецесије и уласка
привреда Уније у поновну фазу економског успона.

Економске тешкоће са којима се суочава Република Србија ни-
су производ економске кризе, већ резултат укупног деловања тран-
зиционог процеса – незаконитих приватизација, високе незапосле-
ности, ниског друштвеног бруто производа, а као коначног исхода
процеса приватизације и деиндустријализација. Транзициона про-
мена институција подразумева и дерегулацију радног права, од-

1) Упореди: проф. Др Бранко Лубарда, *Ревидирана европска социјална повеља. Обавезе државе и улога социјалних партнера после ратификације*, Београд, Социјално-еко-
номски савет владе Републике Србије, Swiss labour assistance, 2009, стр. 102.

носно свођење права запослених на меру права које може имати најамна радна снага. У пракси то не значи апсолутно кршење закона од стране послодаваца – постоје како домаћи тако и страни послодавци који су успоставили добру комуникацију са запосленима, закључили појединачни колективни уговор, омогућили оснивање синдиката у свом предузећу. То су ипак малобројнија предузећа. На најширем друштвеном плану, у свету рада догодиле су се крупне промене које имају дугорочни карактер, а једним делом и социјалне последице. Основна разлика у односу на претходни систем је губитак сигурности запослења – од ранијег радног места сада је, променом тржишне привредне праксе и законодавства, свако ко је запослен постао заменљива радна снага, која може бити лако отпуштена. Међутим, управо због деиндустријализације и гашења индустрије у читавим општинама, није могуће остварити другу компоненту тржишне привреде – флексибилност рада, промену радне каријере. Управо због тога је губитак запослења за многе категорије становништва губитак могућности да остваре уставом прокламовано право на рад, зараду и пристојан живот. Поређење садашњег стања српске привреде са другим привредама Западног Балкана даје негативну слику домаће привреде, а чак и поређење са параметрима претходно оствареног развоја привреде и стандарда становништва, пре 1990. године, показује да је данашња ситуација лошија у односу на достигнути развој социјалистичке привреде и друштва на самом крају њеног постојања.

С обзиром на тешкоће које не могу бити брзо отклоњене, значај ратификације РЕСП је вишеструк, како у позитивном, тако и у негативном смислу. У позитивном смислу ратификација овог документа доприноси приближавању Републике Србије заједници европских народа. То је најшири правни смисао преузимање већине одредби РЕСП. Конкретна тумачења и анализа смисла одредби РЕСП биће наведени у даљем тексту.

АНАЛИЗА СМИСЛА ОДРЕДБИ РЕСП

Прецизност, таксативно набрајање и универзалност социјалних права садржаних у РЕСП су основне карактеристике овог међународног уговора, који је допуњаван и ревидиран више пута – између осталог 1988, 1996. године. За социјална права карактеристично је да је увек примењена формулација „припадају свима“ (свим лицима), а за права по основу рада „свим радницима“.

То је висок степен достигнуте материјалне и правне цивилизације, правне свести и културе унутар Европске Уније, које повремене економске кризе не могу трајно да суспендују из законодавства и праксе. Актуелна светска економска криза утиче на ограничавања и смањивања материјалних издвајања од стране државе и локалних самоуправа, а у корист различитих група социјално деправисаних грађана. Постоји још једна позитивна страна ратификације РЕСП од стране Србије: основно право начело које је заступљено у Уставу којим се одређује „да су потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују“. У примени социјалних права правне норме нису препрека њиховом остварењу, већ материјални услови, односно, снага привреде поједине земље. Државе оснивачи Уније припадају групи технолошки најразвијенијих земаља Европе, са уређеним правним и институционалним системом, а њихово друштвено богатство је далеко веће од економске снаге Србије. Ове земље су већ 2008. године реаговале смањивањем зарада – уместо просечне зараде од 3.000 евра, сада је у већини земаља чланица просечна зарада пала на половину те суме. Истовремено се смањила материјална основа за остваривање социјалних права, у првом реду помоћи онима који због рецесије губе запослење. Утолико се и за Србију отвара проблем имплементације најновије генерације социјалних права, односно немогућност њиховог финансирања. Овим су сиромашније земље стављене у лошији положај у односу на већину старих чланица Уније. Ревидирану европску социјалну повељу су ратификовале Француска, Италија, Румунија, Словенија и Шведска, Албанија (2002), Бугарска (2000), Кипар (2000) исте године и Естонија, Финска (2002), Ирска (2000), Литванија (2001), Молдавија (2001), Норвешка (2001), Португалија (2002), Црна Гора (потписала 2005), Босна и Херцеговина (2008), Македонија и Србија (2009).²⁾

Режим контроле примене РЕСП састоји се у испитивању извештаја и колективних жалби, за које су овлашћене групе заинтересованих лица, синдикати, као и друге интересне организације. Ово решење наслања се на Конвенцију бр. 144 МОР донету 1976. године.

У даљем тексту бавићемо се кратком анализом сваког појединачног члана РЕСП, од укупно 31 колико их сада садржи, јер је то начин да се сагледа укупност правних, економских, политичких и

2) Бранко Лубарда, *op. cit.* p. 11.

социјалних резултата развоја у току шездесет година развоја једне заједнице која је поставила високе циљеве и стандарде остваривања људских права својих грађана.

ПРВИ ДЕО

Стране уговорнице прихватају као циљ своје политике, којем теже свим одговарајућим средствима, како националним тако и међународним, постизање услова којима следећа права и принципи могу бити делотворно остварени:

1. „Свако мора имати прилику да заради за живот обављањем посла који је слободно изабрао“.

Ово је старо начело прокламовано у свим грађанским револуцијама, од 17. века до данас, а обухвата слободу рада и слободу кретања у потрази за зарадом, слободу предузетничке делатности, уз истовремену забрану принудног и ропског рада. Економске и социјалне прилике у многим земљама у развоју и у транзицији су такве да олакшавају прикривене облике принудног рада, па је значај овог начела утолико већи и актуелнији.

2. „Сви радници имају право на праведне услове рада“.

Ово начело обухвата забрану дискриминације свих облика (с обзиром на пол, старост, верску и националну припадност и низ других) који су иначе таксативно набројани у домаћем Закону о раду из 2005. године, у чл. 18. У међународном уговору општа одредба „сви“ омогућава да се и неки будући облици дискриминације подведу под ову одредбу, те је оваква формулација омогућила дуг правни век и примену овако широке одредбе у пракси.

3. „Сви радници имају право на безбедне и здраве радне услове“.

Ова одредба садржи у најсажетијем облику исту интенцију коју је и домаћи законодавац разрадио у Закону о безбедности и заштити здравља на раду из 2003. године. Послодавац је дужан да такве услове обезбеди, уз упозорење новим радницима о условима на пословима који су тешки и опасни. Обавеза запослених је да користе заштитну опрему, да се у току трајања свог радног стажа стално образују и усавршавају у области заштите здравља и безбедности на раду.

4. „Сви радници имају право на правичну накнаду која је довољна за пристојан животни стандард за њих и њихове породице“.

Право на правичну зараду произлази из ширег тумачења функција правне државе, одржавања равнотеже између послодавца и запослених а у историјском процесу настала је борбом синдиката у току 19. и 20. века (као и партија левнице, од оснивања Прве интернационале радничких партија 1864. године), па и у периоду после Другог светског рата. Тада су многе партије левичарске оријентације постале не само легални представници у парламентарном животу европских земаља, већ су утицале управо на политику зарада, њихову правичнију расподелу с обзиром на низ показатеља (посебно – тешки послови, млади радници, жене).

Чланови 5. и 6. смислено су повезани, јер обухватају колективна права обе стране у радном процесу – послодавца и радника.

5. „Сви радници и послодавци имају право на слободно удруживање у националне или међународне организације ради заштите својих економских и социјалних интереса.“
6. „Сви радници и послодавци имају право на колективно преговарање“.

Удруживање је слободно, и не може се регулисати императивном правном нормом. Ово је веома старо право, настало из добровољних удружења трговаца и занатлија у средњем веку у Европи, а развијенији облици удруживања трговаца, банкара и индустријалаца настали су током 19. и 20. века. У Краљевини Југославији Удружење индустријалаца окупљало је предузетнике свих индустријских делатности и грана, из свих делова тадашње Југославије, као интересна организација која је постојала до почетка Другог светског рата у Југославији.³⁾ Социјалистичка привреда, заснована на друштвеној својини на средствима за производњу, на друштвеном предузећу као основном економском субјекту условила је и нови облик удруживања привредних субјеката у привредне коморе, које су биле републичке или савезне. Њихова делатност заступања привреде у земљи и иностранству, подстицања извоза, улога у процесу приватизације, обезбедила је као институција преживе социјализам и опстану у процесу транзиције.

3) Упореди: др Симиљана Ђуровић, *Државна интервенција у привреди Краљевине Југославије 1928-1941*, Београд, Институт за савремену историју, 1986.

Право на колективно преговарање припада новијој генерацији права запослених, које се постепено развијало у земљама Европске Уније управо захваљујући политичком утицају левице. Систем колективних уговора садржи низ надлежности и права која су била пренет из искључиве законске регулативе. Тиме је законодавац, на националном и међународном нивоу, показао да су сами субјекти у процесу рада довољно зрели, да располажу таквим степеном правне свести који омогућавају доношење валидних и правно важећих аката, којима узајамно уређују своја права и обавезе у процесу рада. Основни текст Социјалне повеље Европске Уније усвојен је 1961. године и садржао је право на колективно преговарање. Процес транзиције увео је овај правни акт и у бивше социјалистичке земље. Овде напомињемо да је СР Југославија, упркос економским санкцијама које је изрекао Савет безбедности ОУН, развила значајну праксу колективног преговарања, посебно гранских колективних уговора, и у току тих девет година послодавци, синдикати и држава стекли су значајно искуство у колективном преговарању. Када буде писана историја деведесетих година 20. века у Србији, свакако ће један од ретких позитивних резултата, не само привреде већ и друштва, бити колективно преговарање као облик уређивања односа у свету рада у тржишној привреди. Већ сада треба истаћи тај резултат, како не би био заборављен и обезвређен.

Чланови 7. и 8. РЕСП имају социјално-заштитни карактер – њима се штите основна права осетљивих група становништва:

7. „Деца и омладина имају право на специјалну заштиту од физичких и моралних ризика којима су изложени“.

8. „Запослене жене, у случају материнства, имају право на социјалну заштиту“.

Члан 7. добија све већи значај и нова тумачења. Њихова најстарија заштитна улога била је заштита деце и младих особа од преаног запошљавања, чиме би се прекинуло редовно школовање и могућност да млада особа стекне више квалификације, самим тим и могућности да више зарађује. Национална радна законодавства садрже клаузуле којима се младим радницима, обично млађим од 18 година забрањује рад на тешким и опасним пословима (под земљом, рудници, ливнице), забрањује се и рад у ноћној смени, а за теже послове предвиђа се сагласност родитеља као услов заснивања радног односа са младим радником.

Запослене жене у случају материнства уживају заштиту у смислу плаћеног породилског одсуства и здравствене заштите. Социјална заштита обухвата и помоћ у нези детета, уколико је неопходна, као и друга права која проистичу из материнства. Међутим, економска криза, посебно колективна отпуштања запослених, не пружа гаранцију трудницама и женама на породилском одсуству да неће бити проглашене за технолошке вишкове, што је садржао Закон о раду Републике Србије из 2001. године, као и важећи, допет 2005. године.

9. „Свако има право на одговарајућу помоћ приликом професионалне оријентације са циљем да му се помогне у избору занимања које је у складу са његовим личним способности-ма и интересовањима“.

Ово право је настало као проширени вид права на рад и зарату, на вишем ступњу економског развоја, као и правне и друштвене свести грађана Европске Уније. Непостојање сталности подразумева и да су запослени спремни на различите облике професионалне преквалификације, на различите промене у својој радној каријери. Промена занимања, места боравка у потрази за бољом зарадом, па и миграција у страну државу су саставни део радне каријере појединца у тржишној привреди, и то почев од раних фаза капитализма. Може се рећи да је то начин размишљања, васпитања и радне етике становништва Европске Уније.

Глобализација је појачала елемент флексибилности запослења, миграције радне снаге, а омогућила је и рад код куће, односно претварање дела стамбеног простора у пословни простор из кога радник обавља послове путем компјутерских операција. Ова прва промена наметнула се, силом економских законитости и српској привреди и становништву. Међутим, у садашњим условима није могуће остварити и другу – олакшано проналажење другог посла. Незадовољство великог броја радно способне популације произлази управо из те дискрепанце, јер многим који желе да раде и зараде средства за живот није омогућено да заснују радни однос и тако издржавају себе и породицу. Једна од најнеповољнијих последица таквог стања је сива економија, која у земљама Европске Уније постоји у малом проценту. Једна од функција коју ће највероватније морати да преузму синдикати је управо запошљавање, посебно младе радне снаге.

Члан 10. РЕСП односи се на професионалну обуку, као универзално право

Права мера социјалне бриге о лицима која су запослена, али се налазе у стању потребе за помоћи (здравствене), садржана је у члановима од 11. до 17. јер гарантује здравствену и социјалну заштиту и право на медицинску помоћ. Али тај сет права заснива се на јакој привреди, способној да створи вишак средстава која могу бити уложена у сврху заштите здравља и различитих потреба запослених у ванредним ситуацијама. Један облик превентивне заштите су пензијски и здравствени фондови, које су попуњавали запослени у претходним деценијама економског просперитета. Овде је случај о издвајањима од стране државе или локалне самоуправе. Обим и квалитет испуњења социјалних права показује разлику између богатих и сиромашних држава. Као добар пример могу се узети државе западног Балкана, које су ратификовале Ревидирану социјалну повељу, али ће имплементација тих права отворити низ проблема. Њихове реалне могућности су знатно мање у односу на државе чланице Уније из западне и северне Европе:

10. „Свако има право да користи погодности свих мера које му омогућавају да ужива највиши могући стандард здравља.“
11. „Сви радници и они које они издржавају имају право на социјално осигурање“.
12. „Свако без одговарајућих средстава има право на социјалну и медицинску помоћ“.
13. „Свако има право да користи услуге служби социјалног старања“.⁴⁾

Чланови 15, 16. и 17. имају заштитни карактер према особама и групама које су истовремено важне за друштво - вулнерабилне породице, особе са посебним потребама:

14. „Хендикепиране особе имају право на независност, социјалну интеграцију и на учешће у животу заједнице“.
15. „Породица као основна јединица друштва има право на одговарајућу друштвену, законску и економску заштиту ради обезбеђивања свог пуног развоја“.
16. „Деца и омладина имају право на одговарајућу социјалну, законску и економску заштиту“.

4) проф. др Бранко Лубарда, *op. cit.* p 63.

Чланови од 18. до 22. РЕСП начелно утврђују равноправност свих радника у конкурисању на посао, колективном преговарању, праву партиципације (посебно чл. 21.)

17. „Држављани сваке од страна уговорница имају право да се баве било којим уносним послом на територији било које друге стране уговорнице на основу једнакости са њеним држављанима, без ограничења која су заснована на убедљивим економским или друштвеним разлозима“.
18. Радници мигранти, који су држављани једне од страна уговорница или њихове породице имају право на заштиту и помоћ на територији било које од страна уговорница.
19. Сви радници имају право на једнаке могућности и једнак третман у погледу запошљавања и намештења без дискриминације на основу пола.“
20. Радници имају право да буду информисани и консултовани у оквиру свог предузећа.
21. Радници имају право да учествују у одлучивању у побољшању везаном за радне услове и радну околину и њиховим предузетништвима“.⁵⁾

Ове одредбе заслужују озбиљнији коментар као подсећање на економску историју Европе после Другог светског рата. У недостатку простора, подсетила бих на основне чињенице: упркос релативно младом становништву у европским земљама после завршетка рата, већ током шездесетих година прошлог века осетила се потреба за радном снагом у разним индустријским и услужним делатностима. То се посебно односило на тешке послове, послове у тешким условима (ливнице, хладњаче рад у градским водоводима, канализацији и слично). Ово је била радна могућност и изазов за многе раднике из бивше Југославије, афричких и азијских земаља које су некада биле колоније земаља-чланица Уније (као што је случај са Великом Британијом и Француском, док је случај Немачке специфичнији). Закључивани су билатерални уговори између домицилних земаља радника и земаља новог пребивалишта.

Већина ових радника су трајно остали у новим земљама, пензионисали су се, а сада су радно активне друга и трећа генерација ових миграната. С тога је нагласак на једнакости и правима свих радника проистекао из економских односа, у којима су радници

5) проф. др Бранко Лубарда, *op. cit.* p. 63.

– емигранти заузели важно место у привредама земаља Европске Уније, важно и са становишта Србије која има остарело становништво, тенденцију емиграције младе и високообразоване радне снаге, а све већи недостатак стручњака и радника за различите послове. Велика незапосленост која сада оптерећује привреду и државу, у перспективи ће се претворити у увоз стране радне снаге.

Члан 23. РЕСП штити стара лица, више је повезан са суштинском одредбом чл. 3. и 31. који ће се коментарисати на одговарајућем месту.

Чланови од 24. закључно са чл. 29. садрже одредбе класичне радно правне заштите и синдикалне заштите.

24. „Сви радници имају право на заштиту у случају престанка запослења“.
25. „Сви радници имају право на заштиту својих потраживања у случају несолвентности њихових послодаваца“.
26. „Сви радници имају право на достојанство на раду.“
27. „Сва лица која имају породичне одговорности, а која су запослена или би желела да буду запослена имају на то право без подвргавања дискриминацији, и, колико год је то могуће, без сукоба између њиховог запослења и породичних одговорности.“
28. „Раднички представници у оквиру предузетништва имају право на заштиту од аката усмерених против њих и требало би им омогућити одговарајуће погодности како би обављали своју улогу.“
29. „Сви радници имају право да буду информисани о поступку у случају колективног отпуштања“.⁶⁾

Заштита запослених овде се обезбеђује на неколико нивоа: заштита безбедности и здравља у самој радној средини, забрана било ког облика дискриминације (чл. 26.). Да би се избегло таксативно набрајање различитих врста дискриминације које је за праксу недовољно, или губи валидност с обзиром на нове проблеме који настају у пракси, Ревидирана социјална повеља Европске Уније је унела ову најопштију одредбу, која ће у том облику моћи дуго да се примењује.

6) проф. др Бранко Лубарда, *op. cit.* p. 64.

Чланови бр. 27. и 28. представљају висок цивилизацијски домет, заштиту у случају колективног отпуштања запослених, што је посебно значајно у времену рецесије и смањивања броја запослених и у економски најмоћнијим компанијама широм света. Вишесечне накнаде за незапосленост и преквалификација о трошку служби запошљавања су праве мере којима се помаже овим великим групама радника.

Овим мерама се могу ставити одређене примедбе, како практичне тако и теоријске.

Практична примедба произлази из цикличности тржишне привреде, чија крива развоја се креће од конјунктуре до рецесије и натраг. Генерације које су у Европи улазиле у свет рада у деценијама после Другог светског рата, немају искуство нити сећање на Велику економску кризу 1929. године, њене економски и друштвено разорне последице. То је била класична индустријска криза, док је савремена криза настала у финансијској сфери, и биће теже и сложеније да се економски чиниоци уравнотеже. Младо становништво послератних генерација издвајало је значајна средства за фондове здравственог и пензијског осигурања, што је омогућило да се створи материјална основа за заштиту неспособних за рад, искључених из друштва привремено или трајно, подигне готово до идеалног степена. Може се закључити да је Социјална повеља Европске Уније, и њен ревидирани облик, постигла оне идеале друштвене правичности и правде, која су поставиле социјалистичке земље, прокламујући их у својим уставима, али због сиромаштва нису могле да их остваре у пракси.

Обим социјалних права настао је у луксузу благостања малог дела човечанства – око 400 милиона Европљана, заједно са придруженим земљама у транзицији. Економска криза, рецесија и раст незапослености јасно отварају питања колико су ова права остварива и у земљама – оснивачима Уније. Ако се остваре предвиђања економисте Џозефа Стиглица да ће се светска економија опоравити тек око 2013. године, а тај опоравак у Србији ће трајати дуже, извесно је да државе не могу да издрже терет социјалних давања. Штедња наметнута кризом већ 2009. године је утицала на смањење просечне зараде у Унији са 3.000 на 1.500 евра. Ово директно умањује пореску основицу из које се врше и социјална давања.

Теоријски аргумент заснива се на схватању слободе тржишта и предузетничке делатности каква заступају неолиберали, који су

оваквим социјалдемократским начелима и правима замерили социјалну демагогију, ниску радну ефикасност, радну продуктивност и бруто-производ Уније у поређењу са Јапаном и САД у којима је дерегулација знатно сузила права запослених, док се економски статус појединца сматра његовим личним успехом.

Ово нису пука теоријска питања, расправе постоје унутар чланица и извршних органа Уније, јер у пракси ради се о милионима евра губитака компанија, које државе надокнађују да би избегле масовну незапосленост, па им недостају средства за подмирење набројаних социјалних права. Пред налетом незапослености и осиромашења, губи се социјална солидарност и емпатија.

*

* *

Социјална права прокламована су Ревидираном социјалном повељом Европске Уније, не само у смислу комунитарног права, већ у смислу јединства теорије и праксе, у чврстој решености садашње генерације лидера Уније да искорене сиромаштво, социјалну искљученост и маргинализацију било које друштвене групе, као што су страни радници. Проблеми које је отворила економска криза не односе се само на економску снагу држава да остваре бројна и скупа социјална права, већ на питање да ли ће свет изићи из светске кризе у релативно кратком времену, и да ли ће овај модел социјалних права моћи да опстане у пракси.

Предвиђање целовите перспективе постојања Европске Уније није захвално, те га остављамо по страни. Питање обима, примене Ревидиране социјалне повеље ЕУ већ је конкретније, и у пракси је директно сразмерно са економском снагом поједине земље. Србија је прихватила велики број одредби РЕСП, што је напредно у смислу развоја законодавства, али тиме је држава преузела терет обавеза за које већ сада може да се каже да су претешке. Могућности за развој постоје, што произлази из изјаве економског саветника председника Републике др Јурија Бајца, који је почетком 2010. изјавио да се мора дефинисати нова стратегија развоја Србије, заснована на приоритетном развоју пољопривреде и индустрије. Промена стратегије Србије допринела би, наравно у дужем временском периоду, јачању буџета и финансија локалних самоуправа, што би праксу приближило ратификованим одредбама Повеље. Сада је могуће усмерити извесна средства ка најугроженијим социјалним групама.

Dubravka Stajic

**SIGNIFICANCE OF RATIFICATION OF REVISED
EUROPEAN CHARTER FOR SERBIA**

Summary

The article contains comments on the Revised Social Charter of EU, Which Republic of Serbia readmissioned on the June 2009. A few aspects of the Charter are commented – broad and narrow meaning of it, the economy of the country where the Charter ought to be incorporate, the history of development of social rights within Union. The set of social rights are the highest result of the civilization founded on rule of law, and the highest conscience among members of the Union. At the same time the Charter is not justified by the acts of International Court. The implementation of the Social Charter depends directly from the inner law and power of the economy of every country – member of Union.

World economy crisis makes the implementation of the Social Charter of EU much more harder.

Key words: Societ sharter, European Union, social rights, discrimination, employers and employees, right on work.

ЛИТЕРАТУРА

- Бранко Лубарда, *Ревидирана европска социјална повеља. Обавезе држава и улога социјалних партнера после ратификације*, Београд, Социјално-економски савет Републике Србије, Swiss Labour Assistance, 2009, 102 стр.
- Голдберг, Иво, “Приватизација у Србији: поглед у контексту постсоцијалистичке транзиције” у: Стратегија реформи, Центар за либерално-демократске студије, Београд, 2002.
- Маџар, Љубомир, “Алтернативе приватизације уочи доношења новог закона”, Економски анали, Београд, 2002.
- Вељак, Лино, “Нови друштвени покрети и идеја напретка”, Ревивија за социологију, Вол. 15, бр. 4, Загреб, 1988, стр. 406-419.

Овај рад је примљен 18. јануара 2011. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. марта 2011. године.